

ANGOLSZÁSZ
ÚTKERESÉS

POGRÁNYI LOVAS MIKLÓS

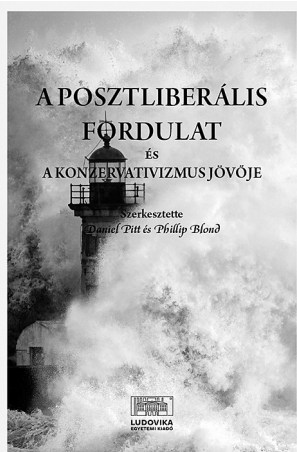
Nagy-Britannia a múlt, az Egyesült Államok a jövő. Kevés dolog szemlélteti ezt jobban a könyvpiacra, mint a közelmúltban megjelent két kiadvány, melyek **az angolszász konzervativizmus útkeresésének (önigazolásnak?) eltérő útját képviselik**. A *posztliberális fordulat és a konzervativizmus jövője* című kötet már magyarul is elérhető, Kevin Roberts *Dawn's Early Light. Taking Back Washington to Save America* című műve pedig fordító után kiált.¹ E két könyv jól mutatja, mennyire különböző mentalitást jelent jelenleg a „konzervativizmus” az Atlanti-óceán két partján.

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG: VISSZA A ZSÁKUTCÁBA

Egy konferenciakiadvány tartalmi szempontból mindig esetleges. Szerkesztői a könyv tervezése során rendelkeznek hozzávetőleges elképzeléssel a végeredményt illetően, a nagy kép azonban csak akkor áll össze, amikor mindenki leadta a publikálásra szánt szövegét. Ennyiben tehát nem árt óvatosan fogalmazni. Azonban szembetűnő és eltagadhatatlan, hogy a brit könyv szerzőinek többsége a konzervativizmust kifejezetten a Tory Párt belügyének tekinti. Míg a liberalizmus eszmerendszer, sőt tradíció számukra, addig **a konzervativizmust jelentősen leértékelik**: olyasvalamivé degradálódik kezük között, aminek voltaképpeni feladata reflektálni a liberalizmus hosszú történetére, hibáira, úttévesztéseire.

Többségük számára a konzervativizmus nem politikai filozófia (Scruton), de még csak nem is szivarfüstbe burkolózó „diszpozíció” (Oakeshott), hanem mindössze pártprogram; mégpedig kifejezetten a levitézlett Konzervatív Párté. Szembetűnő, hogy a kötet nem számol Nigel Farage létezésével és a mögötte álló mozgalommal sem. Az egyetlen kivétel Eric Kaufmann, aki épp csak szórmentén említi a UKIP-et, amelyik a II. világháború utáni brit történelem legfontosabb politikai változását idézte elő: a Brexitet. A két szerkesztő egy *status quo*-könyvet tett le az asztalra, melynek legfőbb jellegzetessége, hogy a brit konzervativizmus jelenlegi kudarcát elsősorban technikai jellegűnek látja: szerintük az urak rosszul zsírozták a gépezetet, és olyan kompromisszumokat kötöttek az elmúlt évtizedekben, amelyeket nem kellett volna. Voltak ugyan komolyabb taktikai hibák, sőt stratégiai malőrök (például az indokolatlanul hosszan tartó *mésalliance* az ellenséggel), ám szó nincs arról, hogy már eleve célt tévesztettek volna, mikor a liberálisok szolgálóleányává szegődtek.

Ennek megfelelően a megoldási javaslatok is többnyire igen elnagyoltak: térjünk vissza a klasszikus liberalizmushoz, finomhangoljuk a rendszert, és legközelebb figyeljünk jobban oda a részletekre. Matt Beech tanulmánya figyelmet

Egy helyben járás –
A posztliberális fordulat
és a konzervativizmus jövője
(2025)

¹ *A posztliberális fordulat és a konzervativizmus jövője*. szerk. Daniel PITT – Philip BLOND, ford. nélk. Ludovika Egyetemi Kiadó, Bp. 2025. és Kevin ROBERT: *Dawn's Early Light: Taking Back Washington to Save America*. HarperCollins, New York, 2024.

érdemel, már a címe igen beszédes: *Isten, a marxizmus és a kulturális háború. A liberalizmus helyreállítása*. A szerző úgy véli, a liberalizmus az ember teremtettségéből, az *Imago Dei*ből kiinduló filozófia, tehát a keresztény politikai gondolkodás egyik ága a konzervativizmus mellett. Tehát nem a kereszténység egyik legveszedelmesebb mótéje – a konzervatívoknak mindössze csak egy kisebbségi irányzata, az „ortodoxok” tekintenek ekként olykor rájuk. De még ők is kisebb gondot látnak a liberálisokban, mint mondjuk a (közelebről meg nem határozott) fasisztákban! Beech ortodox konzervatívjai állítólág a Burke-hagyományhoz köthető gondolkodók, akik az angol kultúra és az anglikanizmussá lett kereszténység elsőbbségét hirdetik, tehát már eleve a modernitás részét képezik. Szerencsére nem nosztalgikusak – mint kiderül: a változást az emberi lét adottságaként fogják fel, miközben érzékenyek a múlt gondos ápolása és a nemzedéki „sáfárszerep” jelentése iránt. Hálát ébresztenek bennük az elődöktől kapott intézmények, gyakorlatok, beállítódások, a nyelv, az irodalom és a jog. Ez az ún. ortodox konzervativizmus látszólag egyaránt opponálja a szocializmust és a libertarianizmust, bennük az akarat nárcizmusát látva; a liberalizmushoz rokonság fűzi, ám ez feszültségpontokkal terhelt. Kritikusai szerint vagy a piac bűvkörében élve az atomizált egyént védelmezi, és a fennállót konzerválja (ez a szocialista vád), vagy a szociáldemokrácia „vízenyősségének” adja el magát, túlszabályoz, és mások pénzéből finanszíroz (így a libertariánus vád). Beech szerint a „posztliberalizmus hívása” egészséges önvizsgálatra készíti e mozgalmat, különösen **Nagy-Britanniában, ahol a Konzervatív Párt heterogén és részben liberális irányultságú** (2010–15 között koalícióban is kormányzott, megszorításokat és melegházasságot bevezetve).

Ehhez hasonlóan a szerzők túlnyomó része a liberális restauráció mikéntjét keresi, és a „posztliberalizmus” jegyében kanyarodnának vissza oda. A könyv szerkesztői valami homályos *modus vivendi*t keresnek a liberalizmus teljes elutasítása és abba való visszasüppedés között. Az összkép alapján úgy tűnik, hogy a könyv helyes címe ez lenne: *Posztkonzervatív fordulat: a liberalizmus jövője*. Vannak szerzők, akik nem illeszkednek ebbe a mintázatba: Hörcher Ferenc személyes hangvételű visszaemlékezéssel gazdagítja a kötetet: felidézi a magyarországi rendszerváltoztatás éveit, amikor a brit konzervativizmus ténylegesen termékenyítőleg hatott a magyar politikai gondolkodásra. Cornelis J. Schilt közép-európai, Ishaan Jajodia pedig amerikai kitekintésű írásai ugyancsak a kivételt erősítik, de tanulmányaikból hiányoznak a lényegre törő, szubsztantív állítások, melyekre a kötet címe alapján a magyar olvasó számíthatna.

A finom megfogalmazások, a körültekintő mérlegelés természetesen összhangban áll a brit konzervatív *mainstream* évszázados karakterével, mely mindig a „fontolva haladás” híve volt: óvatos reformokkal, pragmatikus engedményekkel igyekezett megőrizni a rendet és elkerülni a radikális felfordulásokat. Ez a mentalitás tette lehetővé, hogy Nagy-Britannia hosszú időn át megővja társadalmát a forradalmi erőszaktól, és még a világbirodalmi státusz elvesztését is úgy vészelte át, hogy az alkotmányos rendje nem roppant bele. Ez tiszteletet érdemlő eredmény és (innen, Közép-Európából nézve) irigylésre méltó tény is. A kríziskezelő konzervativizmus azonban jelenleg már semmire nem elegendő, mert mellőzi azt a vallásos elkötelezettséget, ami kultúránk lényege, és amit G. K. Chesterton vagy T. S. Eliot gondolkodása jelentett. Sokat elárul a brit konzervatívok jelenlegi állapotáról, hogy Hilaire Belloc, Christopher Dawson, C. S. Lewis és John Henry Newman nagy konzervatív írósenik neve meg sincs említve a kötetben.

EGYESÜLT ÁLLAMOK: HAJNALODIK WASHINGTON FELETT

Kevin Roberts *Dawn's Early Light. Taking Back Washington to Save America* című könyve egészen más természetű konzervativizmust képvisel, mégpedig olyat, amelyet mi, közép-európaiak is könnyebben értelmezhetünk ekként. Már

Visszavétel – Kevin D. Roberts:
Korai hajnalfény (2025)

a cím is intenzíven politizál, mottója pedig a Gustav Mahlernek tulajdonított, jól ismert idézet: „A hagyományörzés nem a hamu imádata, hanem a tűz továbbadása.” Ez jól összefoglalja a Heritage Foundation elnökének gondolkodását. A brit kiadványhoz hasonlóan Roberts könyve is Russell Kirkkal veszi kezdetét, ám esetében a hivatkozás nem udvariassági gesztus, hanem a módszer elővételezése: a konzervativizmus összegzés, a problémák újrafogalmazása annak érdekében, hogy itt és most tisztán lássunk. A szerző rámutat, **az amerikai konzervatívok számára jelenleg a megfelelő testtartás a reakciós radikalizmus.**²

Stílusát illetően a könyv jellegzetesen amerikai. A magyar habitustól idegen módon sztorizós, a szövegben sok a példa, a személyes élmény, a részletes anekdota; ugyanakkor van veleje, és a könyvnek leér a lába a földre, Budapesten éppúgy, mint Washingtonban vagy Londonban. Kirk kultúrafilozófiai alapvetésének megfelelően az Egyesült Államokat a jelenkor nagy szintéziseként látja: gyökerei a premodern időkbe vezetnek vissza, és éppúgy részét képezik az eddig nem kellően értékelt katolikus hagyományok, mint a római birodalmi *ethosz*. A könyv már csak azért is izgalmas, mert az amerikai jobboldal azon hagyományához nyúl vissza, melyet sokan lekicsinylően paleónak neveznek s már évtizedekkel ezelőtt meghaladottnak nyilvánítottak. Az 1950-es években kibontakozó konzervatív reneszánszról van szó,³ melynek képviselőit a neo-konzervatív ideológusok levették a napirendről, és akiknek a gondolatait többnyire csak a legelvetemültebb esztétikáknak olvasgatták az elmúlt évekig bezárólag (Russell Kirk, Robert Nisbet, Leo Strauss, Eric Voegelin, Richard M. Weaver). Ezek a klasszikus műveltséggel, alapos filozófiai képzettséggel rendelkező szerzők most azonban szót kérnek. Gondolataik abban az ütemben fognak visszatérni a feledésből, ahogyan a Trump-féle populizmus szorítja ki a neokonokat és egyéb globalistákat a Republikánus Pártból.

Roberts könyve azonban nem kizárólag intellektuális síkon mozog. Hadüzenet a globalista elitnek, a *Uniparty*nak. Így nevezi a pártvonalakon átívelő, intézményesen beágyazott elitkoalíciót, amely a kormányzati bürokrácia, a nagyvállalati menedzsment, a pénzügyi szektor, a felsőoktatás, a médiaplatformok és a globális NGO-hálózatok kölcsönös függőségeire támaszkodva stabilizálja hegemoniáját. Működésének kulcsa a foglyul ejtés. Mindenekelőtt a szabályzók segítségével, de idetartozik a piacok kartellizációja, a közbeszéd homogenizálása, valamint a megfelelési rendszerek kényszerítő eszközei a vállalati irányításban és a humánerőforrás-gyakorlatban, különös tekintettel az ESG (*Environmental, social and governance*) és a DEI (*Diversity, equity and inclusion*) előírásokra. Roberts konkrét példákon keresztül mutatja be és teszi számunkra is érthetővé, hogy mindezt egy szakértői tekintélyre épülő technokrata döntéshozatali mechanizmus teszi valamiféle látszólag semleges üggyé. A jelenség annyira komplex, hogy nagyon nehéz nyelvileg megragadni. A *Uniparty* ideológiája a globális világpolgárság nyelvét beszéli. Célja a határok megnyitása, a nemzetállami szuverenitás visszametszése, a nemzeti öntudat leértékelése. Az embereket felcserélhető munkaerőként kezeli, ezzel normalizálja a tömeges bevándorlást. A *Uniparty* a külpolitikában önálló apparátusként jelenik meg, amely a választási ciklusok ritmusától függetlenül újratermeli önmagát és ezzel együtt az intervenciók reflexeket. Mint az 1991 és 2016 között elmúlt negyedszázad katonai beavatkozásai világossá tették, ez az elit önálló érdekekkel rendelkezik, amely gyakran nincs átfedésben az amerikai nemzetével.

Mindennek mélyreható politikai következményei vannak: egyfelől tagadhatatlanul biztosítanak egyfajta szakpolitikai folytonosságot a választások között, ugyanakkor radikálisan beszűkítik az érdemi politikai alternatívákat. Karrierhálózatok és kulturális kódok által fenntartott uralmi rendről van szó, amely sajátos morális szóhasználatával igazolja magát, és elkeni a felelősséget. A magyar olvasónak olykor olyan benyomása lehet, mintha a '90-es évekbeli

² Vö. Russell KIRK: *Simplicity & Audacity in Reform: A Call for Reactionary Radicalism. Modern Age*, 1979/nyár.

³ *Konzervatív reneszánsz az Egyesült Államokban*. szerk. POGRÁNYI LOVAS Miklós, Századvég, Bp. 2016.

Havi Magyar Fórumot olvasná. Pedig **ez az amerikai republikánus eszmény helyreállításának programja** a legbefolyásosabb amerikai konzervatív agytröszt elnökének tollából. Roberts gondolatait 2025 januárja óta már tettekbe fordulni látjuk az *America First* szlogen jegyében (mely több mint százéves, és Patrick Buchanan hozta vissza a feledésből 1992-es kampánya idején). A mo csár lecsapolása tehát valóban elkezdődött, de embert próbáló, évtizedekre szóló munkának ígérkezik, mert a *Uniparty* kohéziójának egyik legfontosabb eszköze a nagy filantróp alapítványok hálózata, márpedig ezek igazgatóságában mindkét nagy párt képviselői ott ülnek.

Roberts ellenajánlata nem elit-, hanem oligarchiaellenes: versenybarát jogérvényesítést szorgalmaz, az ellátási láncok hazatelepítését, és leszögezi, hogy meg kell erősíteni a határvédelmet. A családbarát adópolitika és teljesítményelvű közigazgatási reform révén igyekszik helyreállítani az állampolgári önkormányzás és a közjó elsődlegességét. Mintaértékűnek tartja a magyar családpolitikát, és annak amerikai adaptációját szorgalmazza, amint írja: „Ma Magyarország világelső a családpolitikában. GDP-jének mintegy 6 százalékát a családalapítás és a gyermeknevelés ösztönzésére fordítja. Ezek a szakpolitikai intézkedések azonban, ahol működnek, nem a szülők finom terelgetésével, hanem a kultúra megváltoztatásával hatnak.” Az Egyesült Államokban nagyszabású átalakítás zajlik, ami *egyszerre forradalmi és ellenforradalmi* jellegű: forradalom, mert megbontja a *status quót*, és új rendet kíván kiépíteni, ugyanakkor ellenforradalmi is, mert célja az „örök érvényű dolgokat” (*permanent things*) szem előtt tartva a „régí Amerika megmentése”.

J. D. Vance baráti hangvételű előszava külön súlyt ad a könyvnek és tételesen ki is jelöli a politikai feladatot. Vance új hangot képvisel a GOP-n belül, ami számos magyarországi áthallással rendelkezik: szerinte a jobboldalnak szakítania kell a piacfetisizmussal és a passzív szabályozásellenességgel: nem elég a túlkapások megfékezése, aktív, intézményépítő kormányzásra van szükség. A program középpontjában a társadalmi rend helyreállítása és a közösségi normák megerősítése áll. Ennek eszközei a családbarát politika, a helyi önrendelkezés kiterjesztése, az ipari bázis újjáépítése, a stratégiai ágazatok védelme

Tessék választani –

Brit ábrázolás az angolok és a franciák szabadságáról 1793-ban (X)

Radikális reakció –
Jerome Rozen *Apa hazaér*
című képe, amely
az '50-es évek amerikai
kertvárosi életérzését
ábrázolja

és a vállalati–állami összefonódások visszavágása. Vance a szabadságjogok védelmét nem pusztán jogi, hanem intézményi kérdésnek tekinti, például a BigTech-cenzúra és a tartalommoderálás letörése ügyében. A leendő alelnök előszava nem hagy kétséget: az újjászülető amerikai konzervatív politika proaktív lesz, s ahol kell, offenzív.

Kevin Roberts politikai rátermettségét nehéz lenne túlbecsülni: már bizonyította azzal, hogy letérítette a Heritage Foundationt a neokon mellékvágyáról, és vezetésével megszületett az amerikai rendszerváltás majd' ezeroldalas programja, a *Mandate for Leadership. The Conservative Promise 2025* (röviden: Project 2025). Még csak 2025 év vége van, de már most kijelenthető: évtizedek óta először van egy elnök, aki ténylegesen elkezdte megvalósítani a programját.

MERRE TOVÁBB?

Nagy Britannia geopolitikai súlya ma együtt apad Európáéval. Hiába következett be a Brexit, az uniós szabályok következményeit nem tudják elkerülni, hiába cserélték a brüsszeli függőséget washingtonira. Értelmiségük pedig nem posztliberális, hanem posztkeresztény állapotban van, gondolkodásukból pedig hiányzik a lendület. Arnold Toynbee, a *challenge–response*-elmélet atyja úgy gondolta: egy civilizációt alapvetően kétféle veszély fenyeget: ha nem éri elegendő kihívás, akkor megmerevedik, és lassú pusztulásnak ered, ha azonban túl nagy kihívás éri, az lerombolja. Az optimális fenyegetés viszont újjászületésre ad lehetőséget. Lehetséges, hogy az Egyesült Államokat most éri az ideális mértékű kihívás, amittől megelevenedik. Ha jelenkorunk kihívásaira megszületik a megfelelő válasz, akkor fenn tudja tartani vezető szerepét a nyugati féltekén. Nekünk, közép-európaiaknak pedig **egy keresztény hagyományú világhatalom rendje** valószínűleg mindig élhetőbb lesz, mint a KGB utolsó nemzedéke által irányított orosz technokrácia vagy a kínai államkapitalisták szuperdiktatúrája. ■